

» ptáci našich lesů

REHEK ZAHRADNÍ (*PHOENICURUS PHOENICURUS*)

S rehem zahradním se často setkáme v okrajových částech měst, v parcích a zahradách. Nejčastěji na sebe upozorní zpěvem.
Foto: Robert Doležal

Robert Doležal

Exoticky vyhlížející ptačí druhy nemusí mít nutně domov pouze v tropech. Mnohého laika dokáže snadno zaskočit pestrobarevná vizáž druhu, který se běžně vyskytuje i v našich podmínkách. Není se co divit, když ptáky pozorujeme většinou proti světlé obloze, která je okrádá o jejich barevnost a naše oko zaznamená většinou jen jejich tmavou siluetu. Za vhodných podmínek ale dokážeme v naší přírodě objevit skutečné drahokamy. Jedním z těch běžnějších, avšak nádherně zbarvených druhů světlých lesů, ale i městských parků a zahrad, je rehek zahradní. Samice je sice nenápadná, zato opeření samce s bílým čelem, černými tvářemi a oranžovou spodinou těla je velice výrazné. Druhý a mnohem běžnější zástupce rodu Phoenicurus, který u nás žije, rehek domácí (Phoenicurus ochruros), působí vedle svého pestrého příbuzného jako šedá myš.

Rozšíření a početnost

Areál rehka zahradního zahrnuje téměř celou Evropu, severozápadní Afriku,

Malou a západní Asii a na východě zasahuje až k jezeru Bajkal (Šťastný et al., 2006). Jeho početnost se v letech 1970–90 prudce propadla (v západní Evropě až o 60 %). Tento pokles postihl 80 % evropské populace od Skandinávie po Středomoří (Šťastný a kol., 2011). V některých zemích klesla jeho početnost také v následující dekádě 1990–2000, např. v Rusku, ale ne tak drasticky. V současné době čítá evropská hnízdní populace přes 6,8 mil. hnízdních párů (50–75 % populace celkové) a je hodnocena jako zmenšená (BirdLife International 2004). Početnost naší popu-

lace byla na základě dat získaných v letech 2001–2003 odhadnuta na 40–80 tis. párů (Šťastný et al., 2006). Je zajímavé, že ČR patří spolu s Finskem, Velkou Británií, Dánskem a Arménií k jediným evropským zemím s mírným nárůstem početnosti rehka zahradního.

Prostředí a způsob života

Rehek zahradní obývá světlé lesy různého typu a jejich okraje. Přednost dává borovým lesům, podstatně méně je k zastížení ve smrčínách, a to jen v blízkosti světlin.

Samice rehka zahradního má nevýrazně hnědavé zbarvení. Pouze ocas a kostřec jsou rezavé. Foto: Robert Doležal

Zcela vynechává porosty s hustým keřovým či bylinným patrem. Naopak hojný je v městských parcích, zahradách, sadech a alejích. Vcelku rovnoměrně pokrývá rehek zahradní celou plochu naší republiky s výskytem od nížin po vysoké hory (např. v Jeseníkách byl zjištěn do 1 400 m n. m.). Ani ve vhodných podmínkách nepřevyšuje jeho hnízdní hustota 2 páry/10 ha (Šťastný a kol., 2011). V rámci celé Evropy se jedná o druh tažný se zimovišti v sahelovém pásmu subsaharské Afriky. Populace ze střední a západní Evropy táhnou na zimoviště jihozápadním směrem. Ptáci ze severu Skandinávie využívají cestu přes Apeniny a Balkánský poloostrov (Cepák a kol., 2008). Odlet začíná v srpnu a na hnízdiště se vracejí během dubna.

Popis

Rehek zahradní je menší a štíhlejší než vrabec a má rezavý kostřec a ocas s hnědošedými středovými pery. Samec má černé hrdlo, oranžovočervenou hrud', bílé čelo a popelavě šedé temeno a hřbet.

Naši ptáci táhnou na zimoviště jihozápadním směrem mezi jižní Francií až střední Itálií.
Foto: Robert Doležal

Determinace mladého samce v prvním kalendářním roce života od dospělé samice, která se může někdy samci podobat, je značně obtížná.
Foto: Robert Doležal

Samice je šedohnědá a běžovobílá zespodu. Mladí ptáci jsou světle skvrnití, podobají se mladé července, ale mají rezavý ocas. Rehek zahradní sedí vzpřímeně, často přidřepuje a potřepává ocasem (Svensson, 2012). Vábení je měkké fuid-tyk-tyk nebo flétnové fuid, zpěv je flétnovitý, zakončený trylkem s jedním vysokým a dvěma hlubokými tóny y-tre-tre (Šťastný et al., 2006).

Hnízdění a péče o mláďata

První ptáci, většinou samci, přilétají ze zimoviště začátkem dubna, ale hlavní přilet spadá do druhé a třetí dubnové dekády. Ihned po příletu začínají obhajovat teritoria a vybírají vhodnou hnízdní dutinu. Definitivní výběr dutiny ale provádí po příletu až samice. Páry se tvoří každoročně nové. U nás jsou hnízda nejčastěji umístěna v budkách, polodutinách a dutinách stromů, na budovách ve škvrách pod střechou, na trámech nebo i v hranicích složeného dříví. Hnízdo bývá stavěno ze stébel trav, kořínků, mechu, listů, suchého lýka a vystláno je srstí nebo peřím. Vejce snáší samice většinou začátkem května, ale záleží na počasí, kdy se hnízdění za nízkých teplot oddaluje. Průměrnou snůšku tvoří 6 (4–8) jednobarevně modrozelených vajec, na kterých sedí pouze samice od snesení posledního vejce po dobu 11–14 (17) dní. Následujících 12–16 dní jsou mláďata krmena oběma rodiči a dalších 12–13 dní jsou krmena ještě mimo hnízdo. Vyvedeno bývá většinou pět mláďat, příčinou neúspěšného hnízdění je nejčastěji predace (strakapoud, sojka, kočka), zatopení deštěm nebo opakovaným vyrušováním, které vede k opuštění hnízda. Asi u 5 % populace bylo zaznamenáno druhé hnízdění, v ostatních případech šlo spíše o náhradní snůšku. Pohlavní dospělosti dosahuje rehek zahradní ve druhém kalendářním roce (Šťastný a kol., 2011).

Potrava

V době hnízdění se rehek zahradní živí výhradně živočišnou potravou, jejíž pestrost odpovídá nabídce bezobratlých v daném teritoriu. V městském prostředí uvádí Sedláček (2007) v potravě rehků 18 % brouků, 16 % blanokřídlých, 9 % dvoukřídlých a 7 % motýlů. Dále byli zastoupeni pavoukovci, housenky, larvy brouků,

Hnízdo rehků zahradních se snůškou umístěné v plechové skřínce. Foto: Jana Kantorová

škvorci a ploštice. Doplnkem mohou být plži a stejnonožci. V dubových lesích převažují v potravě housenky a dvoukřídlý hmyz, v borových lesích larvy a dospělci blanokřídlých a pavoukovci. Mimo hnízdní období se v potravě objevují menší plody např. bezu, dřívísalu či tisu. Potrava je love- na především pasivním způsobem, tedy vyčkáváním na posedu a následným útokem, méně pak aktivním způsobem, kdy je kořist pronásledována pobíháním v nízké a řídké vegetaci (Šťastný a kol., 2011).

Význam a ochrana

Význam rehků zahradních je dán především jeho estetickou hodnotou v krajině. Chráněn je jako každý volně žijící živočich Zákonem o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. Jeho ochrana v lesních porostech může být podpořena opatřeními obecně platnými pro všechny dutinové druhy ptáků, která vedou k zachování jejich hnízdních a potravních možností. Jedná se např. o ponechávání jednotlivých dou- ných stromů, zlomů, poškozených, odumí- rajících a mrtvých stromů v porostech, ochrana zbytků lesů přirozeného charakte- ru apod. Tento druh ochotně akceptuje k zahníždění vyvěšené budky, které mohou mít podobu tzv. polobudek s vletovým otvorem tvořícím horní třetinu jejich přední stěny nebo budek s vletovým otvorem o průměru 47 mm (35–65 mm). Budky s průměrem vletového otvoru pod 32 mm rehek neobsazuje (Šťastný a kol., 2011).

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Autor:

Ing. Robert Doležal

www.birdwatcher.cz

E-mail: dodin@post.cz